

12. Vanhaverbeke W. Open innovation in SMEs: How can small companies and start-ups benefit from open innovation strategies? [electronic resource] / W. Vanhaverbeke, I. Vermeersch, S. De Zutter. – 2012. – 99 p. – Mode of access: <http://www.sciencebusiness.net/eif/documents/Open-innovation-in-SMEs.pdf>.

13. What is Horizon 2020? [Electronic resource]. – Mode of access: <http://ec.europa.eu/programmes/horizon2020/en/what-horizon-2020>.

14. Research and innovation activity in Ukraine: Statistical yearbook. – K.: State Statistics Service of Ukraine. – 2014. – 314 p.

15. The Bloomberg Innovation Index [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.bloomberg.com/graphics/2015-innovative-countries>.

16. On the eve of the economy of knowledge (world practice of scientific and innovation development) / ed. A.A. Dynkin. – Moscow: IWEIR RAS, 2004. – 214 p.

17. Egorov E.S. Program of innovative development of foreign countries: experience and achievements / E.S. Egorov // [Electronic resource]. – Mode of access: <http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2012/06/E.-Egorov.pdf>.

The article has been received 30.09.2015

*

УДК 631:339.13:330.341.1

*П.В. ПАВЛИК, кандидат економічних наук
Л.Л. ТКАЧ, О.П. ДЕНДЕБЕРА, наукові співробітники
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»*

Аграрна наука в інноваційному розвитку аграрного виробництва

Постановка проблеми. У науково-інноваційній діяльності в сукупності чинників, які охоплюють інноваційний процес “наука – інновації – виробництво”, чільне місце відводиться створенню та впровадженню інновацій, завдяки чому забезпечується висока конкурентоспроможність товарів і послуг на ринках, поліпшуються структура та якість виробництва – з одного боку, з іншого – широке запровадження їх у виробництво забезпечує його зростання та підвищення ефективності. У цьому зв’язку дослідження науково-виробничого процесу, починаючи від пошуку ідеї і до практичного використання, одержання конкретних результатів з оцінкою ефективності окремих циклів, етапів (стадій) має важливе значення у забезпеченні та підвищенні результативності наукових досліджень і поліпшенні їх організації використання у виробництві. Поряд із цим слід зазначити, що створювані інновації не завжди відповідають нормативним та стандартним вимогам у частині забезпечення високої конкурентоспроможнос-

ті й наукоємності, відсутня належна техніко-економічна обґрунтованість, ефективна система трансформації наукових розробок в інноваційну конкурентоспроможну продукцію (незбалансованість на неї попиту і пропозиції), незадовільний стан їх запровадження у виробництво. Потребують удосконалення система обліку, звітності й оцінки інновацій у науково-виробничому процесі, механізм ціноутворення, матеріального стимулювання та ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями зазначених питань займається досить широке коло науковців та практиків, які працюють у різних галузях аграрної науки й агропромислового виробництва і охоплюють найрізноманітніші напрями інноваційної діяльності. Вагомий внесок у дослідження проблем інноваційного розвитку в аграрній економіці зроблено такими вченими, як С.А. Володін [2], В.М. Геєць, О.І. Даций, М.В. Зубець [11], М.Ф. Кропивко, О.В. Крисальний, Л.І. Курило [12, 17], Ю.О. Лупенко [13], М.Й. Малік [13], В.Я. Месель-Веселяк, П.М. Музика, В.В. Россоха, П.Т. Саблук [12], В.П. Ситник, С.О. Тивончук, І.Л. Федун, О.Г. Шпикуляк

© П.В. Павлик, Л.Л. Ткач, О.П. Дендебера, 2016

[12, 13], О.М. Шпичак, В.В. Юрчишин, С.О. Юшин та ін.

Певні напрацювання з цієї проблеми зроблено науковцями Національного наукового центру “Інститут аграрної економіки”, зокрема відділом науково-організаційного забезпечення та координації досліджень. Протягом 2006-2008 років на замовлення Мінагрополітики України виконано НДР “Розробка системи наукового супроводження інноваційної діяльності галузей АПВ в ринкових умовах” [9]. В результаті опрацьовано методичні підходи щодо управління інтелектуальною власністю, організаційно-економічні методи використання інноваційної продукції, положення щодо проведення експертизи науково-дослідних і дослідно-конструкторських розробок в агропромисловому виробництві, які є важливими елементами системи наукового супроводження інноваційної діяльності галузей АПВ.

Корисними для науковців і практиків будуть наукові видання:

- Методичні рекомендації щодо трансформації наукової продукції в об’єкти права інтелектуальної власності та їх капіталізація [21], в яких викладено питання трансформації результатів наукової діяльності в об’єкти права інтелектуальної власності, їх оцінки й відображення в бухгалтерському обліку.

- Наукові основи розвитку агропромислового виробництва на інноваційних засадах (теорія, методологія, практика) [11]. В монографії систематизовано і розкрито особливості інноваційного розвитку агропромислового виробництва, етапність інноваційного процесу, а також ринкових відносин у сфері аграрної науки, формування конкурентних переваг.

- Менеджмент і маркетинг інновацій та діяльності у сфері інтелектуальної власності [18]. У науковому виданні представлені матеріали навчального семінару, в яких розкрито теоретико-методологічні й практичні питання інноваційної діяльності. Охоплено широке коло питань щодо інтелектуального провайдингу, прогнозування, бізнес-системи управління, консалтингового супроводження, організації звітності та маркетингу інновацій, практичні аспекти реалізації інноваційної продукції тощо.

У 2006-2010 роках виконано НДР “Розробити теоретико-методологічні засади створення інноваційної продукції в державних наукових установах за 2006-2010 рр.” [10]. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади інноваційної діяльності в аграрній економіці, створення інноваційної продукції в державних наукових установах.

Підготовлено і видано колективну монографію “Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект” [12]. Розроблено концептуальні положення дослідження можуть бути взяті за основу при опрацюванні та запровадженні концепції розвитку інноваційної діяльності на базі аналізу й оцінки перспектив розвитку її інституціональної системи, що забезпечить підвищення соціально-економічного ефекту агрогосподарювання та конкурентоспроможності галузі.

У 2011-2015 роках велися дослідження по завданню “Розробити теоретико-методологічні засади інноваційного забезпечення формування конкурентоспроможності аграрного виробництва”. За результатами досліджень підготовлено колективну монографію “Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи” [13].

У ній викладено результати наукових досліджень проблеми інноваційного забезпечення розвитку сільського господарства України з висвітленням теоретико-методологічних аспектів формування інтелектуального капіталу в агросферу; рольових характеристик інституту підприємницької діяльності, методологічних засад розвитку ринку інноваційної діяльності; організаційних форм управління інноваціями; концептуальних положень інноваційного забезпечення розвитку сільського господарства.

У відділі науково-організаційного забезпечення та координації досліджень підготовлено одноосібну монографію “Інтелектуальний капітал в аграрній сфері економіки” [17]. Обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування інтелектуального капіталу в суспільстві й аграрній сфері економіки. Викладено концепцію формування інтелектуального капіталу, ефективності інститутів аграрної освіти і науки, економічний

механізм реалізації відносин інтелектуального капіталу в Україні.

Мета статті – узагальнення методологічних і практичних результатів наукових досліджень щодо інноваційної діяльності, спрямованих на поліпшення організації створення й впровадження інновацій в аграрній сфері.

Виклад основних результатів дослідження. В інноваційній діяльності науководослідних організацій і установ, виробничих структур в умовах розвитку ринку все більшого значення набувають питання створення нових ідей (нововведень) та їх запровадження у виробництво. Основне завдання ставилося висвітлити окремі теоретико-методологічні й практичні аспекти цієї проблеми, охарактеризувати інноваційний процес від зародження ідеї й до її практичної

реалізації, який би охоплював увесь інноваційний цикл створення інновацій (етапи, стадії), зокрема дослідження, розробку, апробацію і впровадження. Схему створення й впровадження інновацій у галузях АПК наведено на рисунку.

Щодо термінології та розкриття змісту інноваційної діяльності в літературних джерелах існують різні погляди. У науковому виданні “Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи” [13] інноваційна діяльність у широкому розумінні означає весь інноваційний процес, який починається з появи науково-технічної ідеї й завершується поширенням продукту. За світовим баченням інноваційна діяльність вбирає в себе наукову, науково-технічну і технологічну діяльність як невід’ємну складову повного циклу.

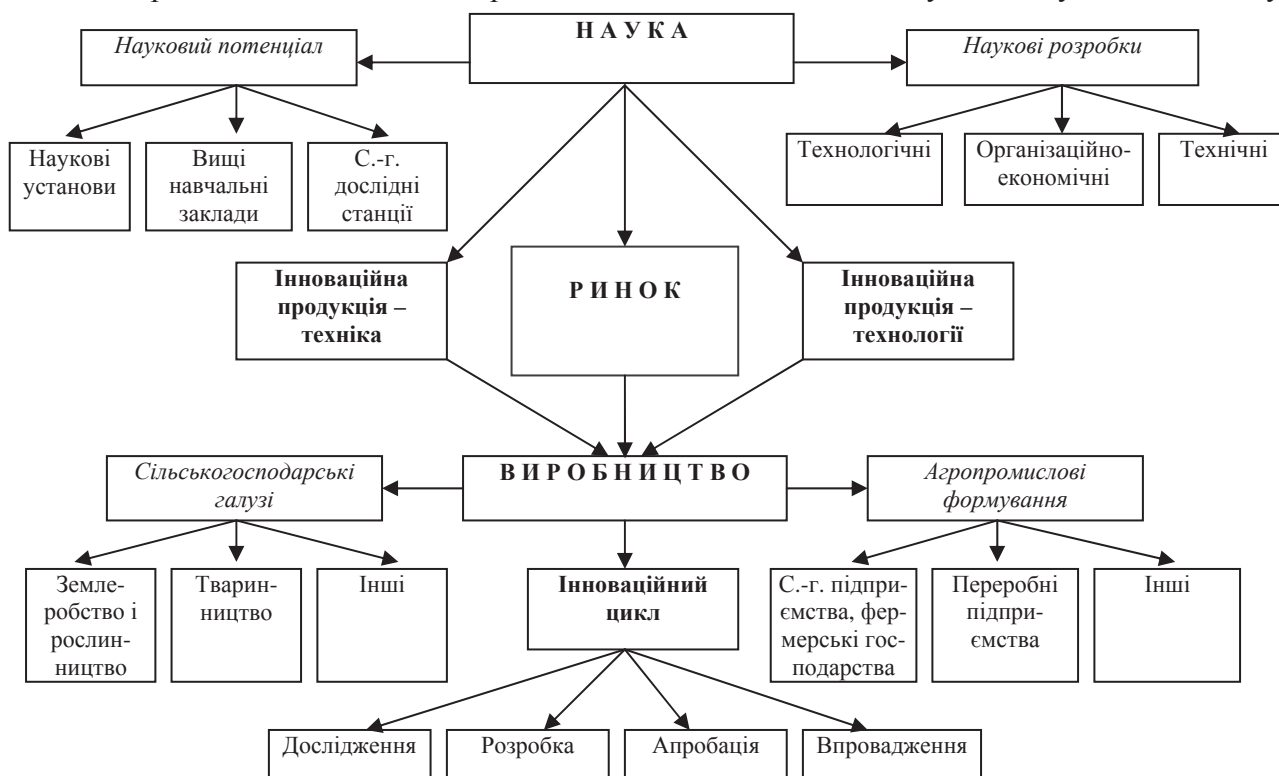

Схема створення й впровадження інновацій в галузях АПК

Джерело: Сформовано авторами.

У науково-методичному виданні “Інноваційний менеджмент сталого розвитку на прикладі агропромислового комплексу” [14] за редакцією академіка Д.І. Мазоренка й професора О.К. Бурової подається таке визначення інноваційної діяльності: «Інноваційна діяльність – вид діяльності, пов’язаний з комплексом мер по трансфор-

мації інноваційних ідей в новий або удосконалений продукт на ринку, в новий удосконалений технологічний процес, використовуваний в практичній діяльності, новий підхід до соціальних послуг... Інноваційна діяльність – це діяльність по доведенню науково-технічних ідей, изобретений, разработок

до состояния, пригодного для практического использования. В полном объеме инновационная деятельность включает все виды научной деятельности, проектно-конструкторские, технологические, опытные разработки, деятельность по освоению новшеств в производстве, а у их потребителей – по реализации инноваций». У науковому виданні «Наукові основи розвитку агропромислового виробництва на інноваційних засадах (теорія, методологія, практика)” [11] вченими акцентується увага на удосконаленні системи управління інноваційною діяльністю в АПК, що повинно мати комплексний характер, охоплювати весь спектр сторін цієї роботи у галузях агропродовольчої сфери – від проведення наукових досліджень і створення розробок, експериментальної перевірки наукових результатів до впровадження їх у виробництво й оцінки ефективності.

На основі одержаних результатів маємо створювати інновації, формувати комплекс знань та рекомендацій з їхньої адаптації до конкретних природних і економічних умов для забезпечення прискорення науково-технічного прогресу в агропромисловому виробництві.

У Законі України “Про інноваційну діяльність” [6] визначено, що «Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг”.

Слід наголосити, що викладені положення в Законі спрямовано на підтримку розвитку держави інноваційним шляхом. Головною метою державної інноваційної політики є створення соціально-економічних, організаційних і правових умов для ефективного відтворення, розвитку й використання науково-технічного потенціалу країни, забезпечення впровадження сучасних екологічно безпечних енерго- та ресурсозберігаючих технологій, виробництва й реалізації нових видів конкурентоспроможної продукції. Поряд із цим важливо зазначити, що питання стратегії інноваційного розвитку економіки України були предметом обговорення на науково-практичній конференції “Утвердження інно-

ваційної моделі розвитку економіки України” [27], де йшлося про органічне поєднання політичних, гуманітарних, соціально-психологічних, макро- та мікроекономічних чинників й інституційних передумов, які у комплексі можуть дати відчутні імпульси трансформаційним процесам, розвитку суспільства на інноваційній основі.

В інноваційній діяльності особливе місце відводиться створенню інновацій. У Законі України “Про інноваційну діяльність” визначено, що “інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери” [6]. Слід зазначити, що в інформаційних джерелах наводиться багато визначень і розкриття змісту інновації.

На нашу думку, інновація (нововведення) являє собою результат творчої діяльності, спрямованої на розробку, створення й поширення нових видів виробів, технологій, запровадження нових організаційних форм виробництва і методів управління тощо. Це спосіб задоволення суспільних потреб у наукових рішеннях, які забезпечують приріст корисного ефекту та, як правило, засновані на науково-технічних досягненнях [16].

Створення інновацій як досить складний і багатогранний процес має глибокий зміст та найрізноманітніші напрями. Нині особливо значення набуває створення ринку інновацій і забезпечення на цій основі ефективного розвитку всіх галузей агропромислового виробництва. Ринок інновацій будується на основі економічних методів регулювання системи організаційно-економічних відносин виробників науково-технічної продукції (науково-дослідні установи) та товаровиробників (агропромислові формування) різних форм власності й господарювання) [16].

Науково-дослідна сфера має орієнтуватися на створення ринку інноваційної продукції, вивчати попит і давати таку продукцію, яка б відповідала критеріям ефективності, була маловитратною, ресурсощадною, конкурентоспроможною й економічно безпечною. Створення наукової продукції в науко-

вих установах має проводитися з урахуванням актуальності тематики, новизни розв'язаних проблем, очікуваного економічного ефекту, можливих масштабів запровадження. Формування і розвиток ринку інноваційної продукції є реальною основою переходу агропромислового виробництва на інноваційну модель. Економічна сутність цієї моделі полягає, насамперед, у виробництві переважної більшості обсягів наукоємної продукції. У складі такої продукції має бути вироблено спочатку більше половини продукції, створеної на основі застосування інноваційних розробок. По мірі освоєння інноваційної моделі структурно така продукція матиме значно вищу питому вагу й буде конкурентоспроможною на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Значний внесок у розробку науково-методичних положень і практичну реалізацію інноваційної моделі розвитку зробили Національна академія аграрних наук України, Інститут інноваційного провайдингу, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України» й інші установи.

У доповіді президента Національної академії аграрних наук України, доктора сільськогосподарських наук, професора, академіка НААН Я.М. Гадзала на Загальних зборах Академії (26 березня 2015 р.) «Підсумки діяльності Національної академії аграрних наук України за 2014 рік та основні завдання на перспективу» зазначалося [3], що в Академії розроблено та затверджено Модель науково-організаційних перетворень й інноваційно-інвестиційного розвитку, яка передбачає низку заходів щодо утвердження концептуальних засад реформування аграрної науки на інноваційній основі; проведення структурних перетворень науково-організаційної системи; створення Наукового парку на базі зональних науково-інноваційних центрів НААН; формування кластерів. Визначено також першочергові завдання щодо реалізації Моделі.

Заслуговує на увагу наукова праця вченого С.А. Володіна «Інноваційна модель функціонування та розвитку аграрної науки у ринкових умовах» [2], в якій викладено ор-

ганізаційно-економічні засади й передумови створення інноваційної моделі структурної перебудови економіки АПК на базі системи НААН, розкрито основні напрями, орієнтири та стан реалізації структурних змін.

Науковими установами НААН і Мінагрополітики України підготовлено проект Національної доктрини та розвитку агропромислового комплексу держави, відповідні галузеві програми й проект законодавчих і нормативних документів.

Ученими розроблено Концепцію наукового забезпечення установами НААН розвитку галузей агропромислового комплексу України в 2011-2015 роках; Концепцію стратегії розвитку сільських територій до 2030 року та ін.

За даними річного звіту [8] наукові установи НААН у 2014 році оформили та направили 337 заявок на одержання охоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності й одержали 451 охоронний документ. На сортовипробування до Українського інституту експертизи сортів рослин Мінагрополітики України подано 101 новий сорт і гібрид та одержано 227 охоронних документів. Крім того, до основних інноваційних досягнень у 2014 році можна віднести: розробку низки ресурсозберігаючих технологій вирощування зернових, кормових і овочевих культур; нові технології, технологічне обладнання (для харчової та переробної промисловості) й технологічні інструкції; випробування 603 завершених наукових розробок і впровадження наукових розробок у 593 агроформуваннях та укладено 1133 договори на суму 12238,85 тис. грн.

Проте, як зазначалося в Постанові загальних зборів Національної академії аграрних наук України, здобутки аграрної науки далеко не повною мірою використовуються у сільськогосподарському виробництві. В 2013 році за рішенням загальних зборів НААН реформовано її структуру, зокрема створено Відділення наукового забезпечення інноваційного розвитку. В системі функціонує 8 регіональних центрів, працює 152 дослідних господарств.

Станом на 1 січня 2013 року над проблемами створення інновацій в НААН працювало 89 наукових установ, у тому числі 46

науково-дослідних інститутів. Загальна чисельність працюючих становила 9666 осіб, у т.ч. 4635 наукових працівників, із них 341 доктор, 1636 кандидатів наук [7].

У діяльності наукових установ НААН пріоритетне місце належить проведенню фундаментальних досліджень. Це створення таких видів науково-технічної продукції, як: теорії, стратегії, концепції, методики; методи; сорти і гібриди рослин; породи й типи тварин, технології виготовлення засобів захисту тварин та інше.

Щодо прикладних досліджень – це і нова техніка (машини, обладнання, натурний зразок); нові матеріали; засоби захисту рослин; вакцини, діагностикуми, лікувально-профілактичні препарати; технології, технологічні прийоми; способи, інше (моделі, проекти, рекомендації, стандарти тощо).

Проведений нами аналіз завершених наукових розробок доводить, що більшість із них можна вважати як інновації, впровадження яких дає змогу одержати значний економічний ефект. Проте певну частину наукових розробок не можна вважати інноваційними, тобто ті, які не апробовані у виробничих умовах і не мають відповідного техніко-економічного обґрунтування, яке б уможливило визначити ефективність розробки та доцільність її впровадження [23].

Впровадження інновацій у виробництво

В інноваційному циклі “Наука – інновації – виробництво” поряд зі створенням інновацій, що об’єднує в собі процес наукового дослідження, розробку й апробацію НДР, не менш важливим є організація їх впровадження у виробництво (див. рис.).

Питання не нове, але в ринкових умовах воно потребує значно кращого організаційно-методичного вирішення в плані обґрунтування та вдосконалення всіх складових елементів функціонуючої системи впровадження.

Щодо тлумачення терміна «впровадження» й застосування його в науково-виробничій діяльності, то воно сприймається неоднозначно серед учених і практиків. На нашу думку, можна погодитися з одним із таких визначень.

Впровадження – поширення нововведень, практичне застосування нових ідей, винахо-

дів, у результаті яких об’єкт розвивається на якісно новій основі [4].

Необхідно зазначити, що впровадження є досить складним, багатогранним, трудомістким процесом, а організація його здійснення потребує всеохоплюючих глибоких наукових знань і певного практичного досвіду. Лише за відповідних передумов можна забезпечити результативне застосування нових ідей (нововведень) у виробництві.

Нині одним із пріоритетних напрямів у діяльності наукових та виробничих структур в аграрній сфері залишається проблема покращення використання наукових напрацювань і передового вітчизняного та зарубіжного досвіду, створення ефективно діючої інформаційної й консультативно-впроваджувальної системи на всіх рівнях управління АПК.

У контексті важливості розв’язання цієї проблеми в ракурсі “Наука – виробництво” варто мати на увазі висловлювання видатного вченого, організатора сільськогосподарської науки академіка О.О. Ніконова: «Наука – мощная производительная сила, она мертва без связи с практикой, без включения в производство. Составная часть реформы в аграрной научной сфере – совершенствование ее связи с отраслями народного хозяйства, улучшение всего механизма освоения научных разработок» [22]. Цим самим слід наголосити на необхідності вжиття кардинальних заходів щодо зміцнення зв’язків освіти й науки з виробництвом, удосконалення організаційно-економічного механізму в інноваційній діяльності стосовно ринкових умов господарювання.

Ці питання постійно порушуються директором Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» Ю.О. Лупенком, д.е.н., професором, академіком НААН у роботі з ученими економістами-аграрниками з вимогою до них “від теорії до практики”, а це означає, що кожна теоретико-методологічна наукова розробка повинна мати практичне застосування. Науковцями постійно проводиться робота щодо налагодження стосунків і зміцнення зв’язків науки з виробництвом, областями, районами, підприємствами. Це стає правилом у роботі науковців інституту.

Ученими Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» П.Т. Саблуком та Л.І. Курило [26] обґрунтовано необхідність створення наукових (економічних) центрів розвитку сільських територій і охоплення ними суб'єктів аграрного виробництва, науково-дослідних та освітніх закладів у територіальному й вертикальному розрізах. Розв'язання проблеми організації запропонованих центрів і заходів впливає з необхідності переведення результатів наукових досліджень у практичну площину, а також створення умов для залучення до цього наявного потенціалу регіональної освіти та науки, посилення їх координації. Вчені доходять такого висновку, що регіональний рівень найбільше наближений до сільгоспвиробника, враховує специфіку, можливості й ресурси, у тому числі фінансові, для впровадження інновацій в аграрне виробництво, його модернізацію. При цьому зміст аграрної освіти і науки повинен органічно відповідати потребам сільськогосподарського виробництва та бути максимально наближеним до нього.

В умовах розвитку ринкових відносин фінансування різноманітних форм господарювання і власності потребують глибшого наукового обґрунтування економічного механізму їх регулювання, оцінки створення та впровадження у виробництво інновацій, формування цін, матеріального стимулювання, збалансованості попиту і пропозицій на інноваційну продукцію.

Як показує досвід, одним із пріоритетних напрямів розвитку науки в ринкових умовах є розробка проектів інноваційної діяльності – важливої складової формування державної програми, спрямованої на найповніше використання у виробничій сфері інновацій.

Практика вимагає переходу від підготовки рекомендацій наукових установ до розробки завершених проектів для впровадження їх у виробництво. Тобто, створена інноваційна продукція в науково-дослідних інститутах на виході має супроводжуватися не рекомендаціями, а відповідними проектами на впровадження. У свій час профільним міністерством підготовлено і схвалено відповідне Положення, якого слід чітко дотримуватись науково-дослідним установам

[24]. Цим же відомством підготовлено Завдання-замовлення на розробку науково-технічної продукції на звітність (проміжну й завершальну) про виконання науково-дослідної роботи та освоєння наукових розробок в агропромисловому виробництві (методичні рекомендації) [5], призначене для використання в роботі.

Практичне впровадження інновацій у виробництво потребує підготовки високопрофесійних фахівців якісно нового рівня, які б володіли глибокими теоретичними знаннями й практичними навиками і були готовими до освоєння досягнень науково-технічного прогресу та передового досвіду.

Проблема впровадження потребує комплексного вирішення низки питань на державному, регіональному, обласному й господарському рівнях. Найбільш важливі з них:

- створення державної системи впровадження інновацій, оскільки нині відсутня цілісна система органів, яка б реалізувала державну науково-технічну політику з питань інноваційного забезпечення агропромислового виробництва споживачів різних формувань сільськогосподарських підприємств, відомств і організацій;

- розробка цільових науково-технічних та економічних програм;

- створення ринку інноваційної продукції й інформаційних послуг;

- зміцнення матеріально-технічної бази наукових установ і організацій;

- підвищення рівня фінансового забезпечення наукових установ, оплати працівників науки.

Невід'ємними складовими в науково-виробничому процесі (інноваційному циклі) особливо важливими є питання оцінки інноваційної діяльності, інновацій, інноваційної продукції, інноваційного продукту; застосування обліку та звітності, які необхідні для обґрунтованого підходу в прийнятті управлінських рішень на окремих етапах, стадіях створення й впровадження нововведень у виробництво. Необхідно зазначити, що науковими установами і відомствами, науковцями спільно з виробничниками напрацьовано чимало нормативних матеріалів (методик, інструкцій, положень, методичних рекомендацій), публікацій, які варто викорис-

товувати при оцінці економічної ефективності виробничої діяльності. Зокрема: Методика определения экономической эффективности использования в сельском хозяйстве результатов научно-исследовательских и опытно-конструкторских работ, новой техники, изобретений и рационализаторских предложений [19]; Методичні рекомендації до оцінки інноваційного продукту аграрної науки [15]; Методичні підходи оцінювання природно-біологічного потенціалу аграрної сфери економіки [25].

Учені О.Д. Витвицька та О.Б. Словінська у статті “Інтегральна оцінка інноваційного потенціалу аграрних підприємств” [1] запропонували методику, яка ґрунтується на використанні системи показників для інтегрованої оцінки інноваційного потенціалу підприємства на основі факторного аналізу.

Науковці О.Г. Шпикуляк, С.О. Тивончук і С.В. Тивончук у статті “Формування системи оцінювання інноваційної діяльності в аграрній сфері економіки України” [28] зазначають, що в результаті останніх досліджень та публікацій у розв’язанні проблем оцінки ефективності інноваційної діяльності на рівні підприємства, наукової установи й галузі загалом використовується багато систем і наукометричних засобів, які дають змогу оцінити окремі види науково-технічних робіт. Йдеться, насамперед, про кількість одержаних патентів, авторських свідоцтв та публікацій; підприємств, в яких запроваджували інновації; укладених ними договорів тощо. Наголошується про те, що в Україні поки що не створені мотиваційні важелі щодо ефективного позиціонування інтелектуальної власності як економічного об’єкта, необхідності інноваційного процесу, не сформовано досконалу систему аналізу й оцінювання створення та використання різних видів інтелектуальної власності, інноваційної звітності наукових установ, підприємств сільського господарства, яка б враховувала особливості створення інтелектуальної влас-

ності й поєднувала кількісні та якісні методи аналізу.

Необхідно зазначити, що в сукупності складових в інноваційній діяльності важливе значення має налагодження чіткого обліку і звітності в процесі створення НДР та організації їх впровадження як передумови забезпечення обґрунтованого механізму економічних відносин між учасниками науково-виробничого процесу в сучасних ринкових умовах. При цьому варто скористатися Методичними рекомендаціями з бухгалтерського обліку інноваційної діяльності в науково-дослідних установах [20], в яких рекомендовано порядок облікового забезпечення ефективного використання об’єктів інноваційної діяльності в господарській діяльності установ.

Висновки. Інновації є однією з головних передумов забезпечення розвитку агропромислового виробництва, тому питання їх створення та впровадження вважаємо першочерговим завданням як на державному рівні, так і безпосередньо творців інноваційної продукції (науковців та виробників).

Створення інновацій у ринкових умовах характеризується певними особливостями й техніко-економічними вимогами щодо них. Насамперед вони повинні відповідати вимогам високої наукоємності та конкурентоспроможності. Процес створення інновацій охоплює цикл, починаючи від зародження ідеї, гіпотези і безпосередньо до стадії виробництва.

На певній стадії або етапах мають бути обґрунтовані рішення, насамперед, щодо потреби й доцільності створення.

Створення та впровадження інновацій у виробництво тісно пов’язане з питаннями планування, фінансування, оцінкою, обліком і звітністю, які є невід’ємними складовими науково-виробничого процесу. Тому вирішення їх повинно розглядатися комплексно з урахуванням умов ринку й інших регіональних і галузевих особливостей.

Список використаних джерел

1. *Витвицька О.Д.* Інтегральна оцінка інноваційного потенціалу аграрних підприємств / О.Д. Витвицька, О.Б. Словінська // Економіка АПК. – 2012. – № 12. – С. 109-113.
2. *Володін С.А.* Інноваційна модель функціонування та розвитку аграрної науки у ринкових умовах / С.А. Володін. – К.: Дія, 2006. – 260 с.
3. *Гадзало Я.М.* Підсумки діяльності Національної академії аграрних наук України за 2014 рік та основні завдання на перспективу / Я.М. Гадзало // Економіка АПК. – 2015. – № 4. – С. 11.

4. Економічна енциклопедія. У 3-х т. – Т. 1 / С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Вид. центр “Академія”, 2000. – С. 254.
5. Завдання-замовлення на розробку науково-технічної продукції на звітність (проміжну і заключну) про виконання науково-дослідної роботи та освоєння наукових розробок в агропромисловому виробництві : методичні рекомендації. – К.: Мінсільгосппрод, 1997. – 48 с.
6. Закон України від 4 липня 2002 року № 40-IV «Про інноваційну діяльність» (Відом. Верхов. Ради України (ВВР), 2002, № 36, ст. 266), (зі змінами, внесеними згідно із Законами № 380-IV (380-15) від 26.12.2002, ВВР, 2003, № 10-11, ст. 86; № 1344-IV (1344-15) від 27.11.2003, ВВР, 2004, № 17-18, ст. 250; № 2285-IV (2285-15) від 23.12.2004, ВВР, 2005, № 7-8, ст. 162; № 2505-IV (2505-15) від 25.03.2005, ВВР, 2005, № 17, № 18-19, ст. 267.
7. Звіт про діяльність Національної академії аграрних наук України за 2013 рік. – К.: Аграр. наука, 2014. – С. 344-350.
8. Звіт про діяльність Національної академії аграрних наук України за 2014 рік. – К.: Аграр. наука, 2015. – 524 с.
9. Звіт про науково-дослідну роботу “Розробка системи наукового супроводження інноваційної діяльності галузей АПК в ринкових умовах” (Крисальний О.В. – керівник НДР, Тивончук С.О., Павлик П.В.). – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2008. – 98 с. (№ДР 0108U002601).
10. Звіт про НДР “Розробити теоретико-методологічні засади створення інноваційної продукції в державних наукових установах за 2006-2010 рр.” / [Шпикуляк О.Г. (керівник НДР), Гончаренко І.С., Русан В.М., Курило Л.І., Павлик П.В., Тивончук С.О. та ін.]. – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2011. – 240 с. (№ДР 0111U001014; ІК НТП №0211U001171).
11. *Зубець М.В.* Наукові основи розвитку агропромислового виробництва на інноваційних засадах (теорія, методологія, практика) / М.В. Зубець, С.О. Тивончук. – К.: Аграр. наука, 2006. – 480 с. – С. 122-123.
12. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект / [Саблук П.Т., Шпикуляк О.Г., Курило Л.І. та ін.]. – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2010. – 706 с.
13. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи / [Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. та ін.]. – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2014. – 516 с. – С. 23.
14. Інноваційний менеджмент сталого розвитку на прикладі агропромислового комплексу : навч. посіб. / І.Я. Гришин, Д.І. Мазоренко, О.К. Бутова, Л.М. Тіщенко, Т.А. Бутенко та ін.; за ред. акад. Д.І. Мазоренка і проф. О.К. Бутової. – Х., 2005. – С. 349.
15. *Коденська М.Ю.* Методичні рекомендації до оцінки інноваційного продукту аграрної науки / М.Ю. Коденська, Н.М. Перепелиця. – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2009. – 76 с.
16. *Крисальний О.В.* Ринок інновацій / О.В. Крисальний, П.В. Павлик, Г.М. Лебідь // Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник. – Вип. 5 ; за ред. П.Т. Саблука та ін. – К.: ІАЕ УААН, 2002. – С. 423-438.
17. *Курило Л.І.* Інтелектуальний капітал в аграрній сфері економіки: моногр. / Л.І. Курило. – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2012. – 320 с.
18. Менеджмент і маркетинг інновацій та діяльності у сфері інтелектуальної власності (Крисальний О.В. – відп. за вип.). – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2005. – 124 с.
19. Методика определения экономической эффективности использования в сельском хозяйстве результатов научно-исследовательских и опытно-конструкторских работ, новой техники, изобретений и рационализаторских предложений. – К.: Урожай, 1986. – 118 с.
20. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку інноваційної діяльності в науково-дослідних установах ; за ред. В.М. Жука. – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2014. – 88 с.
21. Методичні рекомендації щодо трансформації наукової продукції в об’єкти права інтелектуальної власності та їх капіталізація / [Ситник В.П. – керівн. розробки, Бойко М.Ф., Бойчук А.Ф., Саблук П.Т., Тивончук С.О., Крисальний О.В., Курило Л.І та ін.]. – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2006. – 68 с.
22. *Никонов А.А.* Аграрная наука СССР на переходе к рыночной экономике / А.А. Никонов // Вестник сельскохозяйственной науки. – 1991. – № 2. – С. 5.
23. *Павлик П.В.* Інновації як передумова забезпечення ефективного розвитку агропромислового виробництва / Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інновативно-інноваційного розвитку в Україні // Матер. міжнар. наук.-практ. конф. (23-24 жовт. 2008 р., м. Київ). У 3-х ч. – К.: РВПС України НАН України, 2008. – Ч. 1. – С. 266-269.
24. Положення про порядок розробки проектів для впровадження у виробництво, затверджене наказом № 303 від 10 липня 1995 р. по Мінсільгосппроду України і зареєстровано Мін’юстом України за № 2011045 від 11 січня 1996 р.
25. *Россоха В.В.* Методичні підходи оцінювання природно-біологічного потенціалу аграрної сфери економіки / В.В. Россоха. – К.: ННЦ “ІАЕ”, 2009. – 94 с.
26. *Саблук П.Т.* Наукові (економічні) центри розвитку сільських територій в управлінні аграрною економікою / П.Т. Саблук, Л.І. Курило // Економіка АПК. – 2014. – № 5. – С. 51-56.
27. Утвердження інноваційної моделі розвитку економіки України: матер. наук.-практ. конф. – К.: НТУУ “КПІ”, 2003. – 434 с.
28. *Шпикуляк О.Г.* Формування системи оцінювання інноваційної діяльності в аграрній сфері економіки України / О.Г. Шпикуляк, С.О. Тивончук, С.В. Тивончук // Економіка АПК. – 2013. – № 12. – С. 79-84.

Стаття надійшла до редакції 7.10.2015 р.

*** * ***